

Egy fejezet a magyar strukturális fókusz történetéből

Egedi Barbara
MTA Nyelvtudományi Intézet
egedib@yahoo.com

1. Bevezetés

Forrás: Müncheneri Kódex Máté evangéliuma (Kései ómagyar kor első fele)
Szövegkiadás: Nyíri 1971 Könnyített írásmóddal: Szabó T. Ádám átírata

2. A jelenség

A mai magyarban tipikusan predikatív szerepű elemek közvetlenül az ige előtt jelennek meg, míg az ige mögötti tartományban csak argumentum-szerepű összetevők maradhatnak.

Az ige előtti pozíció: *a kimerítő azonosítást végző fókusz összetevő* is kötelezően az ige előtt

Azonosító fókusz vs. információs fókusz (vö. é. Kiss 1998)

A fókusz funkciója: a fókusz szerepű összetevő kimerítően azonosítja egy a szövegelözményből vagy a beszédhelyzetből (kontextuálisan vagy szituációsan) kikövetkeztethető halmaz azon részhalmazát, melyre a VP-ben (PredP-ben) kifejezett állítás igaz.

Fókuszos szerkezet = Azonosító állítás

É. Kiss (2006a és 2006b): fókusz = specifikáló predikátum, referenciálisan azonosítja (specifikálja) a mondat preszupponált része által meghatározott halmazt, felsorolva annak elemeit. A fókusz [+kimerítő] jegye a fókusz specifikáló predikátum szerepének szemantikai következménye.

Az ige előtti és utáni fókusz a kimerítőség tekintetében különbözik egymástól.

Horváth (2000): a magyar nyelv grammatikalizálta a kimerítő azonosítást

De: vö. Surányi (2011): pragmatikai kimerítőség

3. Adatok

A nem strukturális fókusz pozícióban található azonosító fókuszok aránya a korpuszban: **22%**

- [Máté 1:21] és hívod ő nevét **Jézusnak**
[Máté 1:23] és hivatik ő neve **Emanuelnek**
[Máté 1:25] és hívá ő nevét **Jézusnak**
[Máté 2:4] tudakozik vala őtőlök, **hol** Kristus születnék
[Máté 3:11] Én valóbizony keresztellek tütöket **vízben** penitenciára, Ki kedig jövendő énutánam (...) az keresztel tütöket **szent lélekben és tűzben**
[Máté 4:19] Jövvetek énutánam, teszlek tütöket **embereknek halászójá**
[Máté 5:17] Ne akarjatok alajtanotok, hogy jöttem legyek **törvényt fejtenem** avagy profétákat. Mert nem jöttem **törvényt fejtenem**, de **betellesejtenem**.
[Máté 5:46] Ha kedig szeretitek **azokat, kik tütöket szeretnek**, mi érdemét valljátok?
[Máté 5:46] Nemde az jeles bünös művelkedetbeliek es teszék **azt-e?**

- [Máté 5:47] Nemde az etnikosok es teszék **azt-e?**
- [Máté 6:1] Figyelmezzetek, hogy tü igazságtokat ne tegyétek **emberek előtt**, hogy látassatok ötöllum.
- [Máté 6:4] Hogy legyen te alamizsnád **rejtekbem**
- [Mt 6:19-20] Ne akarjatok kencsezetek tü magatoknak kencseket **földön**, hol rozsdá és moly megsemmiejtik, és hol urrok kiássák és elurozják. Kencsezzetek kedig magatoknak kencseket **menyben**, hol sem rozsdá sem moly meg nem semmiejtik, és sem urrok ki nem ássák sem el nem urozják.
- [Máté 6:33] Keressétek ezért előszer **Istennek országát és ő igazságot**
- [Máté 7:5] Képmutató, vesd ki előszer az gerendát **te szemedből**.
- [Máté 7:29] Mert vala őket tanejtó **ment hatalmas**, és nem miként ő írástudói és az leváltak
- [Máté 8:5] de mondj **csak igéddel**, és megvigaszik én gyermekem
- [Máté 9:12] Nem kellő **az egésznek** orvos, de az gonoszol vallóknak
- [Máté 9:13] Mert nem jöttem **hívnom igazakat**, de bünösöket.
- [Máté 9:14] **Mire** mik és az leváltak böjtölnek gyakorta, te tanejtványid kedig nem böjtölnek?
- [Máté 10:2] Elő Simon, ki mondatik **Péternek**
- [Máté 10:11] Valamely városba, avagy kastélyba bemendetek, kérdjétek, **ki** ő benne legyen méltó
- [Máté 10:20] Mert nem vattok **tü**, kik beszélletek, de tü Atyátoknak lelke, ki beszél tü bennetek
- [Máté 10:27] Mellyet kedig mondok tünektek setétben, mondjátok **világon**; és melyet hallotok füllel, prédikáljátok **hajazatokon**.
- [Máté 10:34] Ne aláhatok, hogy jöttem legyek **békességet eresztenem** földre; nem jöttem **békességet eresztenem** földre, de tört.
- [Máté 10:40] Ki fogad tüöket, **engemet** fogad, és ki fogad engemet, fogadja **azt, ki eresztett engemet**.
- [Máté 12:4] **Miként** bemene Istennek házába, és az elővető kenyereket megöttö, kiket nem illik vala neki megenni
- [Máté 12:32] És valaki mondand igét **Emberfia ellen**, megbocsáttatik neki; ki kedig mondand igét **Szentlélek ellen**, nem bocsáttatik meg neki sem ez világban, sem az jövendőben
- [Máté 12:35] Jó ember jó kencséből hoz **jókat**, és gonosz ember gonosz kencséből hoz **gonoszokat**.
- [Máté 13:10] **Mire** beszéllesz nekik **példabeszédekben**?
- [Máté 13:30] Szeggyétek előr **a konkolyt**
- [Máté 13:34] Mendezeket beszélé Jézus az gyülekezeteknek **példabeszédekben**, és példabeszéd nélkül nem beszél vala nekik
- [Máté 13:55] Nemde ő anyja mondatik **Máriának-e?**
- [Máté 15:13] Minden plántálat, kit nem plántált **én mennyei Atyám**, kiirtatik
- [Máté 16:23] mert nem érted **azokat, mellyek istené**, de mellyek embereké
- [Máté 18:11] Mert jött Embernek Fia üdvözajteni **azt, mely elveszett vala**
- [Máté 19:6] És úgy immár nem mondatnak **kettőnek**, de egy testnek
- [Máté 20:14] Akarok kedig az utolsónak es **adnom, miként es teneked**
- [Máté 20:21] Mondjad, hogy e két fiamnak egyik üljön **te jog felölled**, és az másik **te bal felölled** te országodban.
- [Máté 20:27] és valamely akarand tüközöttetek **elő lenni**, az legyen tü szolgátok
- [Máté 20:28] Miként Embernek Fia nem jött **szolgálatni**, de jött **szolgálni**, és **adni** ő lelkét sokaknak váltságájért

- [Máté 21:13] mert én házam hivattatik **imádságnak házának**; tū kedig töttetek azt **tolvajoknak barlangájá**
- [Máté 22:30] de lesznek **miként mennyben Istennek angyali**
- [Máté 23:16] valaki eskeszék **Istennek templomára**, az semmi; ki kedik eskendik **az templomnak aranyára**, az tartozik
- [Máté 23:18] És valaki eskendik **az oltárra**, az semmi, ki kedik eskendik **az gyenyeroségre, ki rajta vagyon**, az tartozik
- [Máté 23:22] És ki **mennyre** eskeszék, az eskeszék **Istennek székire**, és **arra, ki ül ő rajta**
- [Máté 23:26] Tisztograd meg előszer **azt, mely belől vagyon az kelyhen és az tálon**, hog yes az tiszta legyen, az mely kívöl vagyon
- [Máté 23:30] ha mü voltonk volna **mü atyáinknak napiban**, nem voltonk volna ő társok az prófétáknak vérekben
- [Máté 24:3] Mondjad meg münekönk, **mikor** ezen lesznek?
- [Máté 24:20] Imádkozjatok kedig, hogy tū futástok ne legyen **télbe avagy innepen**
- [Máté 24:50] Jó a szolgálának ura **az napon, melyen nem reményli**, és **az időn, mellyen nem tudja**
- [Máté 25:28] Azért vegyétek meg ötöllő az girát, és adjátok **annak, kinek tíz vagyon**
- [Máté 25:33] és valóbizony az johokat állatja **ő jogfelöllő**, az kecskéket kedig **ő balföllő** (utána 25:34 és 25:41 már nem explicit kontraszt és str. Fókuszban!)

4. Csoportosítás és elemzés

4.1 Felszólító és kötőmód mellett

- [Máté 6:4] (te kedig alamizsna tevéd, ne tudja te balod, mit teszen te jogod) Hogy legyen te alamizsnád **rejtekben**, és te Atyád, ki látja rejtekben, megadja neked.

JordK: (máshogy szerkesztve)

Pesti: Hogy az te alamizsnád **titokon** legyen, és az te menynei Atyád, ki látja titkon, megfizeti neked nyilván.

Mai: (te pedig amikor adományt adsz, ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb) hogy adakozásod **titokban** történjék; a te Atyád pedig aki látja, ami titokban történik, megfizet neked

- [Máté 6:33] Keressétek ezért előszer **Istennek országát és ő igazságát**

JordK: Keressétek azért elesztébb **Istennek országát és ő igazságát**

Pesti: Sőt inkább keressétek először **Istennek országát és az ő igazságát**

Mai: (KNV) Ti keressétek először **az Isten országát és annak igazságát** (SZIT) Ezért ti elsősorban **az Isten országát és annak igazságát** keressétek

- [Máté 8:8] de mondj **csak igéddel**, és megvigaszik én gyermekem

Latin: *sed tantum dic verbo*

JordK: de **csak** mondjad **igéddel**

Pesti: de **csak** mondjad **egy igéddel**

Mai: hanem **csak egy szóval** mondd, és meggyógyul a szolgálám

- [Máté 10:27] Mellyet kedig mondok tüneknek setétben, mondjátok **világon**; és melyet hallotok füllel, prédikáljátok **hajazatokon**.

JordK: Valamit mondok tüneknek homályosságban, ti mondjátok **világosságban**, és valamit filetekben hallotok, prédikáljátok **nyilván**.

Pesti: Az mit én nektek setétbe mondok, ti mondjátok **az világon**, és az mit füllel hallotok, hirdessétek **a háztetőben**.

Mai: amit sötétben mondok nektek, mondjátok el **világosan**, és amit fülbe sűgva hallotok, hirdessétek **a háztetőkről**

[Máté 13:30] Szeggyétek előr a **konkolyt**

JordK: Gyejtsétek elészer egybe **az konkolt**
Pesti: (máshogy szerkesztve)
Mai: (KNV) Gyűjtsétek először össze **a konkolyt**
(SZIT) Előbb **a konkolyt** szedjétek össze

[Máté 20:21] Mondjad, hogy e két fiamnak egyik üljön **te jog felölled**, és az másik **te bal felölled** te országodban.

Latin: *Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus as dexteream tuam et unus ad sinistram in regno tuo*
JordK: Mondjad, hogy ez én két fiaim iljenek, egyik te jogodra, másik te balodra az te országodban
Pesti: Mondjad, hogy ez én két fiaim üljenek egyik az te jogodra másik balodra, az te országba.
Mai: Rendeld el, hogy az én két fiam közül az egyik **a jobboldon**, a másik **a baloldon** üljön országodban.

[Máté 24:20] Imádkozjatok kedig, hogy tü futástok ne legyen **télbe avagy innepen**

JordK: Imádkozjatok kedig, hogy ne légyen az ti futástok **télben** avagy **innepnapon**
Pesti: Imadkozzatok kegyig, hogy az ti futástok ne legyen **télben**, se **szombaton**
Mai: Imádkozzatok azért, hogy menekülésetek ne **télen** és ne **szombaton** legyen.

ELLENPÉLDA:

[Máté 4:10] **te Uradat Istenedet** imádjad, és **csak neki** szolgálj

Pesti: **Az te Uradat Istenedet** imádjad, és **csak azt** tiszteljed
Mai: **Uradat, Istenedet imádd**, és **csak neki** szolgálj!

SPECIÁLIS ESET (MÁSİK FÓKUSZ)

[Máté 13:10] **Mire** beszéllesz nekik **példabeszédekben**?

Latin: *Quare in parabolis loqueris eis?*
JordK: **Mire** szólasz nekik **példa szerént**?
Pesti: **Miért** szólasz **példa szerint** nekik?
Mai: **Miért példabeszédekben** szólsz hozzájuk?

4.2 Az ún. nehéz főnévi csoport (heavy NP) esetében

[Máté 5:46] Ha kedig szeretitek **azokat, kik tütöket szeretnek**, mi érdemét valljátok?

JordK: Ha azért szeretitek **azokat, kik titeket szeretnek**, minemű érdemtek lészen? (...) És ha **csak** idvezlítek **ti atyátok fiát...**
Pesti: Mert ha **azokat** szeretitek, kik tiktetek szeretnek, mi jutalmatok lészen? (...) És hogy ha **csak atyátokfián** esdektek, micsoda jeles dolgot tesztek?
Mai: Ha ugyanis **csak azokat** szeretitek, akik titeket szeretnek, mi lesz a jutalmatok? (...) És ha **csak a testvéreiteket** köszöntitek, mi rendkívülit tesztek?

NB. Rögtön utána párhuzamos mondat, ahol nincs heavy NP:

[Máté 5:47] És ha **csak tü atyátok fiait** idvüzlendítek, mit tesztek többet?

[Máté 10:40] Ki fogad tütöket, **engemet** fogad, és ki fogad engemet, fogadja **azt, ki eresztett engemet**.

JordK: Ki fogad titeket, engem fogad. És ki engem fogad, **azt** fogadja, **ki engem bocsátott**
Pesti: Valaki tiktetek fogadand, **engemet** fogad, és valaki engemet fogad, fogadja **ötet, az ki engem bocsátott**.
Mai: Aki befogad titeket, **engem** fogad be, és aki engem befogad, **azt** fogadja be, aki küldött engem.

[Máté 18:11] Mert jött Embernek Fia **üdvözíteni azt, mely elveszett vala**

JordK: Mert jött Embernek fia **idvezejtteni, kik elvesztenek vala**

Pesti: Mert embernek Fia jött, **hogy idvezíténé ami elveszett volna**

Mai: Az Emberfia **azért** jött, **hogy megmentse, ami elveszett**

[Máté 20:14] Akarok kedig az utolsónak es **adnom, miként es teneked**

JordK: **Anynyt** akarok kedig ez utolsónak es adni, mint teneked

Pesti: mert en imez utolsónak **ugyanannyit** akarok adni, mennyit neked

Mai: és ennek az utolsónak is **annyit** akarok adni, mint neked

[Máté 20:27] és valamely akarand tüközöttetek **elő lenni**, az legyen tü szolgátok

JordK: És ki akarand tikeztetek **elsé lenni**, légyen ti szolgátok

Pesti: és valaki **első** akar **lenni**

Mai: és aki **első** akar **lenni** köztetek

[Máté 20:28] Miként Embernek Fia nem jött **szolgáltatni**, de jött **szolgálni**, és **adni ő lelkét sokaknak váltságáért**

JordK: miképpen Embernek fia nem jött **szolgáltatni**, de **szolgálni**, és **adni ő lelkét sokaknak váltságára**

Pesti: Miképpen embernek Fia nem jött, **hogy szolgálnának neki**, de **hogy ő szolgálna**, és **hogy az ő lelkét adná sokaknak váltságért**

Mai: hiszen az Emberfia sem **azért** jött, **hogy neki szolgáljanak**, hanem **hogy ő szolgáljon**, és **életét adja váltságul sokakért**

[Máté 23:22] És ki **mennyre** eskeszék, az eskeszék **Istennek székre**, és **arra, ki ül ő rajta** (vö. előtte lévő két mondat)

Latin: et qui iurat in caelo, iurat in throno Dei et in eo, qui sedet super eum

JordK: és ki **az mennyországgra** eskeszik, eskeszik **Istennek székre**, és arra, ki űbenne il.

Pesti: És valaki **a mennyországgra** eskeszik, **Istennek székre** eskeszik, és **azra, a ki a székre ül**

Mai: Aki pedig **az égre** esküszik, **Isten trónjára** esküszik, és **arra, aki azon ül**.

[Máté 23:26] Tisztograd meg előszer **azt, mely belől vagyon az kelyhen és az tálon**, hogy es az tiszta legyen, az mely kívül vagyon

JordK: tisztotjtd meg eleztébb **te poharadnak, kannádnak belsé részét**, hogy az es tiszta légyen, ki kívül vagyon

Pesti: Tisztútd meg először **a mi belől vagyon a pohárba és a tálba**, hogy az külső fele is tiszta legyen

Mai: (KNV) Tisztútd meg előbb **a pohár belsejét**, hogy a külseje is tiszta legyen!

(SZIT) Előbb **belül** tisztútd ki a poharat és a tálat, akkor majd kívül is tiszta lesz

[Máté 24:50] Jó a szolgának ura **az napon, melyen nem reményli**, és **az időn, mellyen nem tudja**

JordK: eljú az szolgának ű ura, oly napon, mikoron nem véli, és az órában, kit nem tud

Pesti: Megjó az ő ura, mely napon nem várná, és oly órában, kit nem tud.

Mai: (KNV) megjön majd az ura annak a szolgának **azon a napon, amelyen nem várja**, és **abban az órában, amelyben nem gondolja**

(SZIT) ura **egy olyan napon** jön meg, **amikor nem várja**, és **olyan órában, amikor nem is sejti**.

[Máté 25:28] Azért vegyétek meg ötöllő az girát, és adjátok **annak, kinek tíz vagyon**

JordK: vegyétek el azért útüle a gérát, és adjátok **annak, kinél tíz géra vagyon**

Pesti: azért vegyétek el tőle az girát, és adjátok **annak, kinél az tíz gíra vagyon**

Mai: vegyétek hát el tőle a talentumot és adjátok **annak, akinek tíz talentuma van**.

EGYEDI MEGOLDÁSI STRATÉGIA: (kontrasztív topikba teszi a fókusz...)

[Máté 15:11] Mert mi szán bemegeyen, nem \emptyset ferteztet meg embereket, de mely szából kijő, **az** ferteztet meg embereket

Latin: *non quod intrat i nos coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore coinquinat hominem*

JordK: nem **az, ki bémégyen embernek szájában** ferteztet meg embert, de **az, ki kijő embernek szájából** ferteztet meg embert

Pesti: nem **az** ferteztet meg embert, **az mi a száján bemegeyen**, de a mi kijő szájából, **a** ferteztet meg embert

Mai: Nem **az** teszi tisztátalanná az embert, **ami bemegey a szájába**, hanem ami kijön a szájából, **az** teszi tisztátalanná az embert.

ELLENPÉLDA(?):

[Máté 13:13] **Azért** beszéllek nekik példabeszédekben, mert látván nem látnak.

JordK: **Azért** szólok nekik példa szerint. Mert látván nem látnak...

Pesti: **Azért** szólok példa szerint nekik, mert látván nem látnak...

4.3 Tagadás hatókörében (kombinálás a tagadással)

[Máté 5:17] Ne akarjatok alajtanotok, hogy jöttem legyenek törvényt fejtenem avagy prófétákat. Mert nem jöttem **törvényt fejtenem**, de **betellesejtenem**.

JordK: Ne alohátok vélni, hogy jöttem az tervént megfejteni, avagy az prófétákat. Nem jüttem **megfejteni**, de **bételjesejteni**.

Pesti: Ne állítsátok, hogy jöttem az törvénynek elbontására. Sőt jöttem **nemhogy elbontsam**, de hogy beteljesítssem.

Mai: Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt, vagy a próféták tanítását. Nem **azért** jöttem, **hogy érvénytelenné tegyem**, hanem hogy betöltssem azokat.

[Máté 5:46] Nemde az jeles bünös művelkedetbeliek es teszék **azt**-e? (JordK: már OK)

JordK: Nemde az nyilvánvaló bünések es **azt** teszik?

Pesti: Nemde nem míveliké ezt még az nyilvánvaló bünések is?

Mai: (KNV) Nemde a vámosok is **ugyanezt** teszik?

(SZIT) Nem **így** tesznek a vámosok is?

[Máté 5:47] Nemde az etnikosok es teszék **azt**-e? (JordK: már OK)

JordK: Nemde az hitetlenek es **azont** teszik?

Pesti: Nemde az nyilvánvaló bünések is nem míveliké azt?

Mai: (KNV) Nemde a pogányok is **ugyanezt** teszik?

(SZIT) Nem **így** tesznek a pogányok is?

[Máté 9:12] Nem kellő **az egésznek** orvos, de az gonoszol vallóknak

JordK: Nem szikseg **az egészségbélieknek** az orvos, de kik gonoszul vannak

Pesti: Nem szükség **az egészségesnek** az orvos, hanem annak, az ki beteg.

Mai: Nem **az egészségesekeknek** kell az orvos, hanem a betegeknek.

[Máté 9:13] Mert nem jöttem **hívnom igazakat**, de bünösöket.

JordK: Mert nem jüttem **hívni az igazakat**, de az bünéseket.

Pesti: Mert nem jöttem **azért, hogy az igazakat híjam**, hanem hogy az bünéseket penitenciára.

Mai: Nem **az igazakat** jöttem hívni, hanem a bünösöket.

[Máté 10:20] Mert nem vattok **tü, kik beszélletek**, de tü Atyátoknak lelke, ki beszél tü bennetek

Latin: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*

JordK: Mert nem **ti** vadtok, kik ott szóltok, de ti mennyei Atyátoknak lelke, ki szól tibennetek

Pesti: Mert nem **ti** vattok az kik ott szóltok, hanem az ti Atyátok Lelke, **az** szól tibennetek.

Mai: Mert nem **ti** vagytok akik beszéltek, hanem Atyátok lelke szól hozzátok.

[Máté 13:55] Nemde ő anyja mondatik **Máriának**-e?

JordK: Nem ű anyja mondatik **Mária**.

Pesti: Nemde **Mária**é anyjának neve

Mai: anyját nem **Máriának** hívják (...) ?

[Máté 15:13] Minden plántálat, kit nem plántált **én mennyei Atyám**, kiirtatik

JordK: Minden palánta, kit [nem] palántált **az én mennyei atyám**, kiszaggatatik

Pesti: Minden palántálás, kit az én mennyei Atyám nem palántált, tőstől kiszaggatatik

Mai: Minden növényt, amelyet nem **az én mennyei Atyám** ültetett, gyökerestül ki fognak tépni

[Máté 16:23] mert nem érted **azokat, mellyek istené**, de mellyek embereké

JordK: mert nem érted **azt, ki Istené**, de ki emböré

Pesti: mert nem érted **azt a mi Istené**, hanem a mi embereké

Mai: mert nem **Isten dolgaival** törődsz, hanem az emberekével

[Máté 19:6] És úgy immár nem mondatnak **kettőnek**, de egy testnek

JordK: Azért immáran nem mondatnak **kettőnek**, de egy test

Pesti: Azért immár nem **kettő**, hanem egy test (NB. nincs ige)

Mai: Így már nem **ketten** vannak, hanem egy test

[Máté 20:28] Miként Embernek Fia nem jött **szolgálatni**, de jött szolgálni, és adni ő lelkét sokaknak váltságáért

JordK: miképpen Embernek fia nem jött **szolgálatni**, de szolgálni, és adni ű lelkét sokaknak váltságára

Pesti: Miképpen embernek Fia nem jött, **hogy szolgálnának neki**, de hogy ő szolgálna, és hogy az ő lelkét adná sokaknak váltságért

Mai: Hiszen az Emberfia sem **azért** jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért

ELLENPÉLDÁK:

[Máté 4:4] **Nemcsak kenyérrel** él ember, de minden igével, ki származik Istennek szájából.

JordK: **Nem csak kenyérrel** él ember, de minden igével

Pesti: **Nem csak kenyérrel** él ember, de minden igével

[Máté 16:11] mert **nem az kenyerekről** mondtam tünektek: őrizkedjete az leváltaknak és az saduccosoknak kovásztól

JordK: mert **nem az kinérről** mondtam nektek, hogy megőjátok magatokat az farizeosoknak és saduceusoknak kovászsajtól

Pesti: mert **nem az kenyérről** mondtam azt, hogy megőriznéte magatokat az farizeusoknak és saduceusoknak kovásztól

[Máté 20:23] Ülnötök kedig én job felöllem, avagy én bal felöllem, **nem én** adhatok tünetek, de kiknek alkottatott én Atyámtól

Latin: *sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis*

JordK: ilni kedég az én jogomról és én balomról nem én ádhatom tinek, de kiknek szereztetvén vagyon én atyámtól

Pesti: de az én jogomra avagy balomra ülni nem én adhatom nektek

4.4 Explicit kontraszt

[Máté 3:11] Én valóbizony keresztellek tütöket **vízben** penitenciára, Ki kedig jövendő énutánam (...) az keresztel tütöket **szent lélekben és tűzben**

JordK: Én kedéglen keresztöllek titeket vízben penitenciára. Az kedéglen, ki énutánam jövendő, (...) Ű titeket keresztöl **Szentlélekben és tízben**

Pesti: Én jóllehet keresztellek titek **vízbe** penitenciára, de (...) ő keresztel titek **Szentlélekbe és tűzbe**

Mai: Én **vízzel** keresztellek titeket (...) ő majd **Szentlélekkel és tűzzel** keresztel titeket

[Mt 6:19-21] Ne akarjatok kencseznetek tü magatoknak kencseket **földön**, hol rozsdá és moly megsemmiejtik, és hol urrok kiássák és elurozják. Kencsezjete kedig magatoknak kencseket **menyben**, hol sem rozsdá sem moly meg nem semmiejtik, és sem urrok ki nem ássák sem el nem urozják.

JordK: ne akarjatok kencset gyejteni ti magatoknak **az földön**, hol rozsdá és moly megrágja, és hol az orvok elurozják és kiássák. De kencsezjete tinek kencset **menyben**, hol sem rozsdá, sem moly meg nem rágja, és hol sem orvok, ki nem ássák, sem el nem urozják.

Pesti: Ne gyűjtsetek magatoknak **ez földön** kincset, hol a moly és rozsdá megemészti, és hol a lopók rejá ásnak és ellopják. De szerezsetek kincset **menyországba**, hol sem moly, sem rozsdá meg nem bántja, sem az lopók rejá ásván el nem lopják.

Mai: Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket **a menyben**, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki, és nem lopják el.

[Máté 12:32] És valaki mondand igét **Emberfia ellen**, megbocsáttatik neki; ki kedig mondand igét **Szentlélek ellen**, nem bocsáttatik meg neki sem ez világban, sem az jövendőben

JordK: És valaki mondand valami beszédet **Embernek fia ellen**, megbocsáttatik úneki. Ki kedig mondand **az Szentlélek ellen**, meg nem bocsáttatik úneki, sem étt ez világban, sem az másvilágban

Pesti: És valaki mondand szót **embernek Fianak ellene**, megbocsáttatik neki, de valaki **Szentlélek ellen** mondand, meg nem bocsáttatik neki

Mai: Ha valaki **az Emberfia ellen** mond valamit, az bocsánatot nyer, de ha valaki **a Szentlélek ellen** szól, az nem nyer bocsánatot sem ezen a világban, sem az eljövendőben.

[Máté 12:35] Jó ember jó kencséből hoz **jókat**, és gonosz ember gonosz kencséből hoz **gonoszokat**.

JordK: A jó ember ű jó kencséből **jót** szól, és az gonosz ember ű gonosz kencséből **gonoszt** felel.

Pesti: Az jó ember a jó szívnek kencséből **jót** hoz elő, és az gonosz ember az gonosz kencséből **gonoszt** hoz elő.

Mai: A jó ember a jó kencséből **jó dolgokat** ad elő; a gonosz ember pedig gonosz kencséből **gonosz dolgokat** ad elő.

[Máté 13:34] Mendezeket beszéllé Jézus az gyülekezeteknek **példabeszédekben**, és példabeszéd nélkül nem beszél vala nekik

Latin: *Haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas et sine parabolis non loquebatur eis*

JordK: Mind ez beszédekét szólá Jézus **például** az seregeknek, és példánál kil nem szól vala űnekik

Pesti: Ezeket Jézus mind **példa szerint** monda az seregeknek.

Mai: Mindezt **példázatokban** mondta el Jézus a sokaságnak, és példázat nélkül semmit nem mondott nekik

[Máté 23:16] valaki eskeszék **Istennek templomára**, az semmi; ki kedik eskendik **az templomnak aranyára**, az tartozik

JordK: valaki eskendik az Istennek templomára, semmi az. Valaki kedég eskendik az templomnak kéncsére, vétközik

Pesti: valaki a templomra eskeszik semmi, a ki kegyig az aranyra eskszik, ki a templomba vagyon, hát az búnes

Mai: Ha valaki megesküszik a templomra, az semmi, de aki megesküszik a templom aranyára, az kötelez

[Máté 23:18] És valaki eskendik **az oltárra**, az semmi, ki kedik eskendik **az gyenyeroségre, ki rajta vagyon**, az tartozik

JordK: valaki eskendik az oltárra, semmi az. Valaki kedég eskendik az ajándékra, ki őrajta vagyon, vétközik.

Pesti: és valaki az oltára esküszik semmi, de ha az ajándékra esküszik, ki az oltáron vagyon búnes

Mai: Ha valaki az oltárra esküszik, az semmi, de aki a rajta lévő ajándékra esküszik, az kötelez.

[Máté 25:33] és valóbizony az johokat állatja **ő jogfelöllő**, az kecskéket kedig **ő balfelöllő**

JordK: és az johokat állatja ű jogjáról, az gedeléket kedég bal keze felől

Pesti: és állítja az juhokat az ő jogjára, és az gödölyéket bal felől

Mai: a juhokat a jobbára állítja, a kecskéket pedig a baljára

ELLENPÉLDA:

[Máté 3:14] **Én** tartozom tetőlled megkeresztelkednem, és **te** jössz énhozzám?

JordK: Énnem **tetőlled** kell megkeresztelkednem, és **te** jüssz énhozzám?

Pesti: Szükség, hogy **te** keresztelj meg engemet, s **te** jössz én hozzám?

Mai: **Nekem** van szükségem arra, hogy megkeresztelkedjem általad, és **te** jössz hozzám?

4.5 Egyéb

Beágyazott kérdőszó:

[Máté 2:4] tudakozik vala őtöllök, **hol** Kristus születnék

[Máté 10:11] Valamely városba, avagy kastélyba bemendetek, kérdjétek, **ki** ő benne legyen méltó

[Máté 24:3] Mondjad meg műnekönk, **mikor** ezen lesznek?

Egyedi szerkezeti sémák, mint pl. „hívod ő nevét X-nek”

[Máté 1:21] és hívod ő nevét **Jézusnak**

Pesti: kinek nevét hívod **Jézusnak**

[Máté 1:23] és hivatik ő neve **Emanuelnek**

Pesti: és híják nevét **Emmanuelnek**

[Máté 1:25] és hívá ő nevét **Jézusnak**

Pesti: kit nevezte **Jézusnak**

[Máté 10:2] Elő Simon, ki mondatik **Péternek**

Pesti: Első Simon, ki mondatik **Péternek**

[Máté 13:55] Nemde ő anyja mondatik **Máriának-e?**

Pesti: Nemde **Máriaé** anyjának neve?

[Máté 21:13] mert én házam hivattatik **imádságnak házának**

JordK: Az én házam **imádságnak házának** hivattatik.

ELLENPÉLDÁK:

[Máté 2:23] mert **Nazareusnak** hivattatik

Pesti: **Názáretbélinek** hivattatik

[Máté 5:9] mert ők **Isten fiainak** hivattatnak

Pesti: mert ők **Istennek fiainak** hivattatnak

Wacha Balázs (TNyT II/2 135-138): „Főhír hátravetése”

→ ez az elrendezés általában a latin minta hatásának tudható be

→ a mondat felszólító volta is hozzájárulhatott, hogy a fordító nem változtatta meg a latin sugallta szórendet

→ „két, egymással szembeállított témára két, egymásnak szintén ellentmondó újságoló rész vonatkozik” (a.m. explicit kontraszt)

→ „a főhír hátravetését nyilván csak az erős idegen hatás indokolja” (ezek között van tiltás, heavy NP (CP), explicit kontraszt)

→ szemantikai elemzésében kitér arra, hogy „az igét követő főhír (...) bár új, lényeges információt ad, többnyire nem kizárólagos érvényű; továbbá nem ellentmondásként s nem kiegészítendő kérdésre adott válaszként szerepel szövegeinkben”

Hivatkozások

- É. Kiss Katalin 1998. Identification focus versus information focus. *Language* 74. 245-273.
- É. Kiss Katalin 2006a. Apparent or real? On the complementary distribution of identificational focus and the verbal particle. In: É. Kiss Katalin (ed.): *Event structure and the left periphery*. Studies in Natural Language and Linguistic Theory 68. Dordrecht, Springer. 201-225.
- É. Kiss Katalin 2006b. Focussing as predication. In: Molnár Valéria – Susanne Winkler (eds.): *The Architecture of Focus*. Studies in Generative Grammar 82. Berlin, Mouton de Gruyter. 169-194.
- Horváth Júlia 2000. Interfaces vs. the computational system in the syntax of focus. In: Bennis, Hans – Martin Everaert – Eric Reuland (eds.): *Interface Strategies*. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences. 183-206.
- Kenesei István 2006. Focus as identification. In: Molnár Valéria – Susanne Winkler (eds.): *The Architecture of Focus*. Studies in Generative Grammar 82. Berlin, Mouton de Gruyter. 137-168.
- Müncheni kódex [1466] A négy evangélium szövege és szótára*. Décsy Gyula olvasata alapján a szöveget sajtó alá rendezte és a szótári részt készítette Szabó T. Ádám. Európa Könyvkiadó, Budapest. 1985.
- Nyíri Antal 1971. *A Müncheni Kódex 1466-ból*. Kritikai szövegkiadás a latin megfelelővel együtt (Codices Hungarici 7) Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Surányi Balázs 2011. A szintaktikailag jelöletlen fókusz pragmatikája. Bartos Huba (szerk.): *Új irányok és eredmények a mondatani kutatásban. Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 23. Budapest: Akadémiai Kiadó, 281-313.
- Szabolcsi Anna 1981. The semantics of topic-focus articulation. In: Groenendijk, Jeroen – Theo Janssen – Martin Stokhof (eds.) *Formal methods in the study of language*. Amsterdam, 513-540.
- Varga Diána (megjelenés előtt) A magyar felszólító mondatok szerkezete. In: Gécseg Zsuzsanna (szerk.): *LingDok 11*. Szeged, SZTE
- Wacha Balázs 1995. A mondat aktuális tagolása. In: Benkő Loránd (szerk.): *A magyar nyelv történeti nyelvtana II. A kései ómagyar kor. 2. Mondattan. Szöveggrammatika*. Budapest, Akadémiai kiadó, 121-154.
- ...
- A Jordánszky-kódex. Magyar nyelvű Bibliafordítás a XVI. század elejéről [1516-1519]*, Lázs Sándor gondozásában. Budapest, Helikon Kiadó, 1984
- Pesti Mizers Gábor: *Új Testamentum magyar nyelven. Az 1536-os kiadás szövege a mai magyar nyelvhez igazítva*. Budapest, Tinta könyvkiadó, 2009.

